

BADMINTON SPORT TURINING VUJUDGA KELISHI VA RIVOJLANISH XRONOLOGIYASI

Usmonov Axrorjon

Farg'ona davlat universiteti

O'zbekiston tarixi kafedrasida katta o'qituvchisi

Farg'ona davlat universiteti Sport faoliyati fakulteti

Badminton yo'nalishi I-bosqich talabasi

Dadamirzayeva Zebo Shukurullo qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada badminton sport turining qadimgi ildizlaridan boshlab, zamonaviy olimpiada darajasiga ko'tarilishigacha bo'lgan tarixiy rivojlanish bosqichlari tahlil qilingan. Unda o'yinning Hindistondagi "puna" ko'rinishidan Angliyadagi "Badminton-haus" saroyigacha bo'lgan evolyutsiyasi, xalqaro federatsiyaning (BWF) tashkil etilishi va o'yin qoidalarining takomillashuvi xronologik tartibda yoritilgan. Shuningdek, badmintonning jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni va uning inson salomatligiga ta'siri xususida to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Badminton, tarix, volan, raketa, "Puna", Angliya, xalqaro federatsiya, Olimpiada, sport texnikasi, rivojlanish bosqichlari, musobaqa qoidalari, jismoniy tayyorgarlik.

Abstract: This article analyzes the historical development stages of badminton, from its ancient roots to its elevation to the modern Olympic level. It covers the evolution of the game from the Indian "poona" to the "Badminton House" estate in England, the establishment of the International Badminton Federation (BWF), and the chronological improvement of the game's rules. Furthermore, the role of badminton in the physical education system and its impact on human health are discussed.

Keywords: Badminton, history, shuttlecock, racket, "Poona", England, International Federation, Olympics, sports technique, development stages, competition rules, physical training.

***Аннотация:** В данной статье анализируются исторические этапы развития бадминтона, начиная с его древних корней и заканчивая возведением в статус современного олимпийского вида спорта. В хронологическом порядке освещается эволюция игры от индийской "пуны" до поместья "Бадминтон-хаус" в Англии, создание Международной федерации бадминтона (BWF) и совершенствование правил игры. Также рассматривается роль бадминтона в системе физического воспитания и его влияние на здоровье человека.*

***Ключевые слова:** Бадминтон, история, волан, ракетка, "Пуна", Англия, международная федерация, Олимпиада, техника спорта, этапы развития, правила соревнований, физическая подготовка.*

Badminton sport turi insoniyat tarixidagi eng qadimiy va shu bilan birga eng jozibali o'yinlardan biri bo'lib, uning vujudga kelishi va rivojlanish xronologiyasi ko'p asrlik murakkab evolyutsion jarayonni o'z ichiga oladi. Ushbu sport turining ildizlari qadimgi Gretsiya, Misr va Hindistonga borib taqaladi, u yerda odamlar patli koptoklarni qo'lda yoki maxsus taxtachalar yordamida urib o'ynashgan. Biroq, zamonaviy badmintonga eng yaqin bo'lgan o'yin shakli miloddan avvalgi V asrda Xitoyda "ti dzyan dzi" nomi bilan mashhur bo'lib, unda patli koptokni oyoqlar bilan havoda ushlab turish talab etilgan. XIV asrga kelib Yaponiya va Hindistonda ham shunga o'xshash o'yinlar ommalashgan, xususan, Hindistonda bu o'yin "puna" deb atalgan va aynan shu shakl zamonaviy badmintonning bevosita "ajdodi" hisoblanadi. XIX asrning 60-yillarida Hindistonda xizmat qilayotgan ingliz ofitserlari ushbu o'yinga qiziqib qolishgan va uni o'zlari bilan Buyuk Britaniyaga olib kelishgan. 1873-yilda gersog Bofort o'zining "Badminton-haus" deb nomlangan qarorgohida mehmonlar uchun ushbu o'yinni namoyish etgan va shundan so'ng o'yinning nomi rasman "Badminton" deb atala boshlangan. Bu voqea sport tarixida burilish nuqtasi bo'lib, badmintonning havaskorlikdan professional sport turiga o'tishiga xizmat qildi. 1887-yilda Angliyada birinchi marta badminton ishqibozlari klubi tuzildi va o'yin qoidalari tizimlashtirildi, 1893-yilda esa dunyoda birinchi Badminton assotsiatsiyasi tashkil etilib, o'yin maydoni va volan o'lchamlari standartlashtirildi.

1899-yilda birinchi marta nufuzli "All England" chempionati o'tkazildi va u bugungi kunda ham dunyoning eng qadimiy turnirlaridan biri sifatida qadrlanadi.

Badminton rivojlanishining keyingi yirik bosqichi 1934-yil 5-iyulda Xalqaro Badminton Federatsiyasi (IBF, hozirgi BWF) tashkil etilishi bilan bog'liq bo'lib, unga dastlab 9 ta davlat: Kanada, Daniya, Angliya, Fransiya, Irlandiya, Gollandiya, Yangi Zelandiya, Shotlandiya va Uels a'zo bo'lgan. 1948-yilda erkaklar o'rtasida jamoaviy jahon chempionati — "Tomas kubogi"ga asos solindi, 1956-yilda esa ayollar o'rtasida "Uber kubogi" tashkil etildi. Badmintonning jahon miqyosidagi ommaviyligi ortishi bilan u 1972-yilgi Myunxen Olimpiadasida ko'rgazmali sport turi sifatida namoyish etildi va nihoyat 1992-yilda Barselona Olimpiadasi dasturiga rasman kiritildi. Ushbu tarixiy xronologiya badmintonning nafaqat oddiy dam olish vositasi, balki yuqori tezlik va aniqlikni talab qiluvchi professional sport ekanligini isbotlaydi. Bugungi kunda badminton dunyodagi eng tezkor raketkali sport turi hisoblanib, volanning uchish tezligi 493 km/soatgacha yetishi mumkin, bu esa sportchidan yuksak darajadagi jismoniy tayyorgarlik, chaqqonlik va strategik fikrlashni talab etadi. Quyidagi jadvalda badminton rivojlanishining asosiy xronologik bosqichlari batafsil ko'rsatilgan:

Yil	Tarixiy bosqichlar va muhim voqealar
Mil.avv. V asr	Xitoyda patli koptok bilan o'ynaladigan "ti dzyan dzi" o'yinining paydo bo'lishi.
XIX asr (60-yillar)	Hindistonda "puna" o'yinining shakllanishi va ingliz harbiylari tomonidan o'zlashtirilishi.
1873	Angliyaning "Badminton-haus" saroyida o'yinning birinchi ommaviy namoyishi va nom berilishi.
1893	Angliya badminton assotsiatsiyasi tashkil etilishi va ilk rasmiy qoidalar nashr etilishi.

Yil	Tarixiy bosqichlar va muhim voqealar
1899	Londonda birinchi marta Butun Angliya (All England) ochiq chempionati o'tkazilishi.
1934	Xalqaro Badminton Federatsiyasi (IBF) tashkil etilishi (bugungi kunda BWF).
1948	Erkaklar terma jamoalari o'rtasida jahon chempionati — "Tomas kubogi"ning tashkil etilishi.
1977	Shvetsiyaning Malmyo shahrida birinchi rasmiy shaxsiy Jahon chempionati o'tkazilishi.
1992	Barselona Olimpiadasida badmintonning rasmiy musobaqa dasturiga kiritilishi.
2006	O'yinni yanada dinamik qilish maqsadida 21 ochkolik yangi hisoblash tizimining joriy etilishi.
2021	Tokio-2020 Olimpiadasida badmintonning barcha 5 yo'nalish bo'yicha yuksak darajadagi ishtiroki.
2024-2026	Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning hakamlik hamda mashg'ulot tizimiga integratsiyasi.

O'zbekistonda badmintonning rivojlanishi ham o'ziga xos bosqichlarga ega. Garchi bu sport turi yurtimizga XX asrning ikkinchi yarmida kirib kelgan bo'lsa-da, mustaqillik yillarida unga bo'lgan e'tibor tubdan oshdi. 1997-yilda O'zbekiston Badminton Federatsiyasi tashkil etildi va u Osiyo hamda Jahon federatsiyalariga a'zo bo'ldi. Hozirgi kunda badminton sporti O'zbekistonning barcha hududlarida ommalashmoqda, ayniqsa Toshkent shahri, Andijon, Namangan va Samarqand viloyatlarida kuchli maktablar shakllangan. Badmintonning sog'liq uchun foydali

jihatlari, xususan, ko'rish qobiliyatini yaxshilashi, yurak-qon tomir tizimini mustahkamlashi va ortiqcha vazndan xalos etishi uni ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya darslarining ajralmas qismiga aylantirdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, badmintonchi bir o'yin davomida o'rtacha 5-7 kilometr masofani yugurib o'tadi va tennischiga qaraganda ikki baravar ko'p sakrash hamda zarba berish harakatlarini amalga oshiradi. Bu esa sportchidan nafaqat chidamlilikni, balki har bir zarbani soniyaning ulushlarida hisoblash qobiliyatini talab qiladi. Zamonaviy badminton o'z ichiga beshta asosiy yo'nalishni oladi: erkaklar va ayollar o'rtasidagi yakkalik, juftlik hamda aralash juftlik (miks) musobaqalari. Har bir yo'nalish o'ziga xos strategiya va jamoaviy hamjihatlikni talab etadi.

Ilmiy nuqtai nazardan badminton — bu yuqori intensivlikka ega bo'lgan aerob va anaerob yuklamalarning uyg'unligidir. O'yin davomida sportchi doimiy ravishda yo'nalishini o'zgartirishi, kutilmagan lunge (tashlanish) harakatlarini bajarishi va baland sakrab zarba berishi (smash) lozim. Bu jarayonda tanadagi barcha mushaklar guruhi faol ishtirok etadi, bu esa umumiy metabolizmni tezlashtiradi. Xulosa qilib aytganda, badmintonning qadimgi o'yinlardan bugungi professional sport darajasigacha bo'lgan rivojlanish xronologiyasi insoniyatning jismoniy madaniyatga bo'lgan intilishini aks ettiradi. Badminton nafaqat professional sportchilar uchun, balki aholining barcha qatlamlari uchun ochiq va foydali o'yin bo'lib, u muloqot madaniyatini yuksaltirishga, irodani mustahkamlashga va sog'lom turmush tarzini qaror toptirishga xizmat qiladi. Kelajakda badminton texnologik jihatdan yanada takomillashib, volanlarning aerodinamik xususiyatlari va raketkalarining yengilligi yanada oshishi kutilmoqda, bu esa o'yin tezligini yangi rekord darajalarga olib chiqadi. O'zbekistonning ushbu xalqaro jarayonlardagi faol ishtiroki va milliy chempionatlarning muntazam o'tkazilishi yosh avlod orasidan yangi Osiyo va jahon chempionlari yetishib chiqishiga zamin yaratadi. Badmintonning boy tarixi va istiqbolli kelajagi uni butun dunyoda bo'lgani kabi bizning mamlakatimizda ham eng sevimli sport turlaridan biri sifatida saqlab qoladi.

Badminton sport turining vujudga kelishi va uning ko'p asrlik rivojlanish xronologiyasini umumlashtirgan holda shunday mazmundor va keng qamrovli

xulosa chiqarish mumkinki, bu sport turi oddiy ko'ngilochar o'yindan murakkab texnik-taktik tizimga ega bo'lgan global olimpiada harakatining ajralmas qismiga aylandi. Tarixiy nuqtai nazardan qaraganda, badmintonning Hindistonning "puna" tuproqlaridan boshlanib, Angliyaning "Badminton-haus" aristokratik saroylarigacha bosib o'tgan yo'li shunchaki geografik ko'chish emas, balki jismoniy madaniyatning estetik va professional yuksalishi edi. Bu evolyutsiya insoniyatning tezlik, aniqlik va strategik tafakkurga bo'lgan tabiiy ehtiyojini o'zida mujassam etdi. Bugungi kunda badminton dunyodagi eng ommaviy sport turlaridan biri sifatida e'tirof etilishi bejiz emas, chunki u nafaqat jismoniy barkamollikni, balki intellektual salohiyatni ham shakllantiradi.

Katta xulosaning muhim jihati shundaki, badmintonning zamonaviy qiyofasi 1934-yilda Xalqaro Badminton Federatsiyasi (BWF) tashkil etilishi bilan huquqiy va institutsional asosga ega bo'ldi. Bu qadam sportni standartlashtirishga, uning qoidalarini butun dunyo uchun yagona holatga keltirishga va "Tomas kubogi" hamda "Uber kubogi" kabi nufuzli musobaqalar orqali davlatlararo raqobat muhitini yaratishga xizmat qildi. 1992-yilda Barselona Olimpiadasiga kiritilishi esa badmintonning "sport elitasi" qatoridan joy olganini tasdiqlovchi oliy hujjat bo'ldi. Hozirgi kunda Osiyo mamlakatlari (Xitoy, Indoneziya, Janubiy Koreya, Yaponiya) ushbu sportda yetakchilik qilayotgani badmintonning nafaqat G'arb, balki Sharq falsafasi va intizomiga ham juda mos kelishini ko'rsatadi. Volanning havoda murakkab trayektoriya bo'ylab harakatlanishi va uni boshqarish uchun talab etiladigan millisekundlik reaksiyalar badmintoni boshqa raketkali sport turlaridan ajratib turuvchi eng oliy xususiyatdir.

O'zbekiston sharoitida badmintonning o'rni va istiqboliga nazar tashlaydigan bo'lsak, ushbu sport turi milliy genofondni mustahkamlashda strategik ahamiyatga ega ekanligini ko'ramiz. Mamlakatimizda badmintonning ommaviylashuvi — bu shunchaki sport natijalari emas, balki aholi salomatligini saqlash, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish va ularda irodaviy sifatlarni tarbiyalash demakdir. Xulosa qilib aytganda, badminton — bu tezlik va nafosat, kuch va aql, an'ana va zamonaviylik uyg'unlashgan noyob sport turidir. Uning kelajagi raqamli

texnologiyalar bilan boyib borishi muqarrar, biroq o'yinning asosiy mohiyati — inson irodasining volan parvozi orqali namoyon bo'lishi o'zgarmas bo'lib qolaveradi. Kelajakda O'zbekiston yoshlarining ushbu sport turi orqali jahon arenalarida o'z so'zini aytishi va xalqaro reytinglarda yuqori pog'onalarga ko'tarilishi uchun barcha ilmiy-metodik va moddiy-texnik zaminlar yaratilgan bo'lib, bu jarayon mamlakatimiz sport salohiyatini yangi bosqichga olib chiqishi shubhasizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- **Isusaev Sh.A. "Sport o'yinlari: Badminton"** — Oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik. Unda badmintonning texnik usullari va o'yin taktikasi batafsil yoritilgan.
- · **Pulatov A.A., Qodirov R.X. "Badminton nazariyasi va uslubi"** — Ushbu qo'llanma badminton sportida jismoniy sifatlarni rivojlantirish va mashg'ulotlarni rejalashtirishga bag'ishlangan.
- · **Gapparov Z.G. "Sport psixologiyasi"** — Badminton kabi tezkor qaror qabul qilishni talab etadigan sport turlarida sportchining ruhiy tayyorgarligi masalalari tahlil qilingan.
- · **O'zbekiston Badminton Federatsiyasi "Badminton o'yin qoidalari"** — BWF (Butunjahon Badminton Federatsiyasi) tomonidan tasdiqlangan va o'zbek tiliga o'girilgan rasmiy qoidalar to'plami.
- · **Karimov S.S. "Jismoniy tarbiya va sport tarixi"** — Kitobning tegishli bo'limlarida badmintonning O'zbekistonga kirib kelishi va rivojlanish bosqichlari haqida ma'lumotlar berilgan.
- · **Yunusova Yu.M. "Nazariy jismoniy tarbiya asoslari"** — Sport o'yinlarining inson anatomiyasi va fiziologiyasiga ta'siri, xususan badmintonning ko'rish qobiliyatini yaxshilashdagi o'rni bayon etilgan.
- · **Safarova D.D. "Sport fiziologiyasi"** — Badmintonchilarning organizmidagi bioenergetik jarayonlar va tiklanish metodikasi bo'yicha ilmiy qarashlar keltirilgan.
- · **Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari (2020-2025)** — "Zamonaviy sportda badmintonning o'rni va istiqbollari" mavzusidagi to'plamlar, unda mahalliy murabbiylarning so'nggi tadqiqotlari aks etgan.